

Men saa staa da altsaa vi her som et Bevis for, at der er en Begrænsning for den menneskelige Magt, baade socialt og politisk. Thi det er en Kendsgerning, at Socialdemokratiet er her, og vi blive her. De blive ikke af med os, vi ere her med samme Ret som De, og det er Dem, som have stabt os, for det er Dem, som have ledet Udviklingen. Det er sandsynligvis det bitre for Dem. Udviklingen er da ganske simpelt gaaet saaledes for sig, at, efterhaanden som Bondestanden har erhvervet sig større Selvstaendighed, efterhaanden som den er vokset frem, have vi set Herremændene udvikle sig til at blive mere moderne, mere moderne Kapitalister, end de have været før. Udviklingen er foregaaet paa en lignende Maade i Byerne. Paa Haandværkets, paa Industriens Omraade have vi set det udvikle sig. Og hvad er det, der er blevet stabt ud af disse Forhold? Det er den moderne Kapitalisme, som træder os i Møde alle Vegne, hvor vi komme. Det haaber jeg, at Bondestanden og Bondestandens Repræsentanter ville indrømme mig, at selv om de have gaaet afstøt det Afhængighedens Nag, som de bare paa i tidligere Tid, den sidste Rest af Trællemærket, som det for kort Tid siden blev jagt her, da vi havde Tiendeloven til Behandling, selv om de have gaaet afstøt det Nag, saa er der kommet et andet over dem. Deres Afhængighed er lige fuldt til Stede, men den har kun antaget andre Former. Hvor er det nu, Bonden møder den, af hvem han er afhængig? Det er ikke længere i saa høj en Grad paa Herregaarden, nej, det er i de store Bankinstitutter, de store Kreditanstalter, som eksistere her inde i Byerne, og som ere oprettede af Pengesyrsterne og af dem, der tidligere i saa stor Udstrækning ejede Jorden. Det er dem, der ved deres forenede Kapital have stabt de store Selskaber, de store Samfundsinstitutioner, i hvilke de nu sidde og gøre hele den producerende Verden afhængig af sig. Det er under andre Former nu. Naar en Bonde nu kommer ind i et saadant Selskab, bliver han ikke modtaget saaledes, som han blev modtaget i gamle Dage, naar han kom op paa Herregaarden, hvor Ridefogdens Bist og Træhestens Ryg var hans daglige Traktament. Nej, han kommer ind i Direktørens Værelse, og der bliver der budt ham en Stol: Vær saa artig, sid ned, min gode Mand. Og naar Bonden saa søger et Laan i sin Ejendom, og Direktøren har set hans Ubefalinger og Papirer igennem, saa siger han maaste: Ja, min gode Mand, Deres Referencer ere fortrinlige, jeg ser, De er en dygtig, flittig, stræbsom Mand, en udmærket Landmand, men Deres Gaard er prioriteret

saa højt, at Institutionen ikke er i Stand til at laane dem de Penge, De søger. Saa kan Bonden gaa bort fra Kapitalen, og maaste han han saa gaa hen til en, der forlanger større Nagerrenter, og saa sine Penge der. Men Afhængigheden er der, om end under andre Former. Det er det, jeg gerne vil staa fast, at den historiske Udvikling har bragt det til, at den har frigjort os for en Afhængighed over for dem, der danne de øverste Lag i vort Samfund, men den har stabt en anden. Kapitalisterne i By og paa Land have, som jeg sagde før, forenet sig og derved stabt den moderne Kapitalisme. Men dersom de ikke havde stabt andet end det, som er deres eget Seg, kan jeg sige, saa havde der været et Hul i den historiske Udvikling, saaledes som vi ofte udvikle, at der er i de Love, vi behandle eller til en vis Tid have givet. Nej, den historiske Udvikling har heller ikke her glippet. Den moderne Kapitalisme har ikke alene stabt sig selv, men den har ogsaa stabt sin Modjættning, den, som skal blive dens Arvtager: Den har stabt Socialismen, den har stabt det ejendomsløse Proletariat, og der er det, at Slægtstabet er mellem det arbejdende Folk i Byen og det arbejdende Folk paa Landet. Hvad var det Herremændene sagde til Bønderne, den Gang Bonden begyndte at drage ind her i Repræsentationskøle i det politiske og sociale Liv? Da raabte de efter dem med Udtryk som „Transtøvepolitik“ og „Krostopolitik“, og alt hvad de af lignende kunde finde paa. Haansord slungede de efter dem. Men da de organiserede Arbejdere ved deres Organisationer havde naaet til politisk Magt, hvad sagde de saa til Bonden, da han begyndte at kæmpe for sine og andres politiske Rettigheder? Vi viste ham ikke tilbage med Haansord, men vi forstode, hvad det var, han havde kæmpet for gennem Aaringer, og vi vidste, at den samme Kamp forestod os, og derfor sluttede vi os til ham. Vi forstode Bonden da han sang sine tungtindige Folkeliedier om, at

„Helt tungt han efter sig Joden drog“.
(Munterhed). Ja, de Herrer kunne gerne le, men paa os gjorde det dybt Indtryk, og vi stemte i med, vi vidste, hvorfor han drog Joden tungt efter sig, vi vidste, hvorfor Bondens Ryg var bøjet, og hans Nakke var frum, vi vidste, det var af Arbejde, af Slid, vi vidste, at vi havde den samme Lod og at vi havde noget tilfælles med ham, og derfor var der Slægtstabet mellem Arbejderne i Byen og Arbejderne paa Landet, som Bonden den Gang repræsenterede, ligesom der var Slægtstabet mellem Kapitalismen i Byerne og Kapitalismen paa Landet.